

I. GİRİŞ :

Teftiş Kurulu Başkanlığının 20/10/1998 tarih ve 2167 sayılı emirleri ile 19/10/1998 tarih ve 2156 sayılı Bakan Onayı uyarınca Amerika Birleşik Devletlerindeki operalar hakkında yapılan araştırma sonucunda işbu rapor düzenlenmiştir.

II. KONU :

Amerika Birleşik Devletlerindeki operalar hakkında yapılan inceleme ve araştırmalardan ibarettir.

III. İNCELEME-ARAŞTIRMA :

Teftiş Kurulu Başkanlığının 20/10/1998 tarih ve 2167 sayılı talimatları ekinde (Ek: 1) yer alan 19/10/1998 tarih ve 2156 sayılı Bakan Onayı (Ek: 2) ile , Güzel Sanatlar alanında, dünya ülkeleri arasında ayrı bir yeri olan Amerika Birleşik Devletlerinde, tiyatro, opera ve bale alanında mevcut durumun ne olduğu, gelişmenin nasıl sağlandığı, hangi yöntemlerin uygulandığı, sanata ilgiyi artırıcı ve sanatçıyı özendirici ne gibi ekonomik ve sosyal tedbirler alındığı hususlarının incelenmesi ve yararlı olabileceklerin ülkemizde uygulama imkanı olup olmadığının araştırılması uygun görülmüş olup, Müfettişliğimizce inceleme konusu olarak opera seçilmiştir.

Yapılan inceleme; Amerika Birleşik Devletlerindeki opera yapısının Türkiye'deki yapıdan farklı olduğu, Amerika Birleşik Devletlerinde 200'ün üzerinde operanın faaliyet gösterdiği ve bunların tamamının şirketler tarafından yönetildiği, kamuya ait opera kuruluşunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Bu nedenle, mevcut süre içerisinde tüm opera sistemiyle ilgili araştırma yapma imkanı sağlanamamıştır. Öncelikle mevcut operaların kuruluşuyla ilgili bir ön inceleme, daha sonra dünyanın en büyük operalarından biri olarak kabul edilen Metropolitan Operası ile San Fransisco Operası hakkında kısa bilgiler edinilmiş, ayrıca genel olarak gelirlerin dağılımı, izleyici sayıları ve yapısı v.b. konularda kısa kısa bilgiler toplanmıştır.

Amerika Operası professional opera ve ilgili organizasyonlar alanında hizmet vermektedir. Kuzey Amerika'da, Amerika üyesi olarak 43 eyalette 11] profesyonel şirket. Kanada üyesi olarak da 5 vilayette 16 profesyonel şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerin yarısından fazlası 1970'lerden sonra, bir çeyreği ise 1980'den bu yana kurulmuş olup. Kuzey Amerika'da operanın yayılmasının göreceli olarak yeni bir olay olduğu anlaşılmıştır.

Kuzey Amerika üyeliğine ek olarak, Opera Amerika, 16 Avrupa Ülkesi, Asya, Güney Amerika ve Avustralya'yı temsilen 30 uluslararası üye şirketi de içinde barındırmaktadır. Kuzey Amerika'da söz konusu şirketler tarafından kurulan ve yönetilen ikiyüzün üzerinde opera bulunmaktadır (Ek: 3), Bunlardan bir tanesi de IVIetropolitan Operadır.

Metropolitan Opera-San Fransisco Operası :

Metropolitan Opera 1883 yılındaki açılışından itibaren dünyanın önde gelen opera şirketlerinden biri olmuştur. Günümüzde Metropolitan Opera (MET) 'nın üstün pozisyonu; onun tanınmışlığını, şöhretini sağlayan öğeler (yüksek sanat düzeyi, temsil kalitesi, ünlü sanatçı listesi, teknik olanaklar) üzerine kurulu bulunmaktadır.

İlk Metropolitan Opera Evi Brodway 39. sokakta kendi opera evlerinin olmasını isteyen bir grup zengin işadımı tarafından kurulmuştur. Şirketin ilk yıllarında yönetim pek çok kez yön değiştirmiş olup; ilk temsillerde her şey İtalyanca sergilenirken (Carmen ve Lohengrin), sonradan Almanca sergilenmeye (Aida ve Faust gibi) başlanmış, sonuç olarak ise bazı istisnalar dışında bir çok eserin kendi orijinal dilinde sergilenmesi politikası benimsenmiştir. Öte yandan neredeyse kuruluşundan itibaren 39. sokaktaki opera evinin sahne faaliyetleri için yeterli olmadığı belirlenmekle birlikte, Metropolitan Operanın Lincoln Center içinde biçimlenen diğer uygulamalı sanatlar için New York enstitüleri ile birleşinceye kadar yeni bir ev açmak mümkün olmamıştır. 1966 Eylül ayında Lincoln Center'de açılan 3800 oturma, 265 ayakta olmak üzere toplam 4065 izleyiciye hitap edebilen Metropolitan Opera Evi en yeni tekniklerle donatılmış bulunmaktadır.

Metropolitan Opera daima dünyanın en ünlü sanatçılarıyla çalışmıştır. Christine Nilssodn ve Marcella Sembrich başlangıç dönemi boyunca baş rolleri paylaşmışlar, izleyen Almanca döneminde ise Wagner'in repertuarı ile

birlikte seçtiği şarkılarla Lilli Lehmann egemen olmuş, 1890'larda ise De Reszkes (Jean and Edouard) ile birlikte seçtiği şarkılarla Emma Calve ve ayrıca Amerikanın iki ünlü sopranosu olan Emma Eames ve Lillian Nordica sahne ışıklarını paylaşmışlardır. 1903 yılında üne kavuşan Enrico Caruso ise diğer bütün opera şirketlerinden çok daha fazla kez Metropolitan Operasında temsil vermiştir. Operadaki bu gelişmelerle birlikte Amerikan şarkıcılar da büyük ün kazanmışlardır. Bunlardan Geraldine Farrar 1906 yılında Almanya'dan ülkesine geri dönmüş, Rosa Panselle 1918 yılında Caruso'ya rakip olarak opera sahnese çıkmıştır. Laurence Tibett ise Metropolitan ekolü içerisinde. Amerikan baritonları arasında ünlenen ilk kişi olmuştur. Bugün Metropolitan Opera hala dünyadaki mevcut yeteneklerle devan: etmekte olup, aynı zamanda Genç Sanatçılar Yetiştirme Programı ve Ulusal Seçme Konseyi gibi Amerikan sanatçılarının eğitimi üzerinde de yoğunlaşmıştır.

Öte yandan, 1880 ve 1890'lı yıllarda Wagner'in öğrencilerinden olan Anton Seidl'den 1908'de mesleğe adım atan Arturo Toscanini'ye kadar büyük orkestra şefleri Metropolitanın şekillenmesine yardımcı olmuşlardır. Metropolitan Operasının iki dönemine Toscanini ve Gustou Mahler damgalarını vurmuşlar, daha sonra Artur Bodanzky, Bruno Walter ve Dimitri Mitropoulas güçlü müzik yönetimine katkıda bulunmuşlardır. 1971 yılında mesleğe başlayan James Levine ise 1986 yılından bu yana Sanat Yönetmeliği görevini sürdürmektedir.

Repertuardaki çok önemli bazı oyunların ilk temsilleri (galaları) de Metropolitan Opera tarafından verilmiştir. Wagner'in başyapıtları arasında yer alan Die Meistersinger, Das Rheingold, Siegfried, Götterdämmerung, Tristan Und Isolde ve Parsifal gibi oyunlar ilk kez bu ülkede MET tarafından sahnelenmiştir. Diğer galaları Boris Godunou, Turandot, Siron Boccanegra ve Arabella'dan oluşmuştur. MET'in dünya ölçeğindeki yirmisekiz prömiyeri arasında Puccini'nin La Fanciulla del West ve II Tritto eserleri ile en son iki çalışma olan John Gorigliano ve William Hoffman'ın 1991 yılındaki The Ghosts of Versailles ve Philip Glass'ın 1992 yılındaki The Voyage adlı eseri yer almıştır. Şirketin en yeni görevi, John Harbison adına The Great Gatsby için 1999-2000 yılları için dünya prömiyerlerini düzenlemektir. Ayrıca repertuarın genişlemesiyle 1976'dan beri 21 operanın MET prömiyeri yapılmıştır. Janacek'in The Makropulos Case adlı eseri ilk kez 1995-1996'da Britten'in A Mid Summer Night's Dream adlı eseri ise 1996-1997 döneminde ilk kez sahnelenmiştir.

Ayrıca, Metropolitan Opera radyo ve televizyon yayınlarıyla da izleyicilerine hitap etmektedir. Hansel Und Gretel 1931 yılında Christmas Günü Metropolitan Opera'dan yayınlanan ilk tamamlanmış operadır. Düzenli olarak Cumartesi öğleden sonraları canlı olarak Aralık ayından Nisan ayına kadar yapılan radyo yayınları Metropolitan Opera'ya, kısa zamanda Kanada ve Birleşik Devletler'deki topluluklar üzerinde kalıcı bir etki sağladı. 56 yıldır Texaco tarafından finanse edilen radyo yayınları şu anda sadece Kuzey Amerika'dan değil, aynı zamanda tüm Avrupa, Rusya ve Asya ülkelerinde dinlenebilmektedir. 1977 yılında da La Boheme tarzı sahnelenen ve dört milyondan fazla kişi tarafından izlenen bir dizi televizyon programı yayınlamaya başlamıştır. Metropolitan Opera, dünya çapında büyük bir dinleyici topluluğuna sekiz gala konseri ve 60'tan fazla MET oyunu sergilemiş olup, her sezon üç-beş dolayında oyunu televizyondan yayınlamaktadır. Bu temsillerin pek çoğu videoteyp ve diskten yayınlanmaktadır. En son sezon ise Metropolitan eşsiz simültane çeviri sistemi ile "MET Başlıkları"nı tanıtmıştır. Metropolitan Opera Genel Müdürü Joseph Volpe tarafından gerçekleştirilen tasarım ve uygulama ile "MET Başlıkları" kişisel bilgisayar görüntülü özel geliştirilmiş çerçeveli askıların her sıradaki koltukların arkasına yerleştirilmek suretiyle tüm temsillerde seyredenlerin yararlanmalarına sunulmuştur.

Her sezon New York'ta Metropolitan sahnelerinde 200'den fazla oyun yer almakta olup, 800.000'den fazla kişi 32 haftalık sezon boyunca opera evindeki temsillere katılmaktadır. Dünya üzerinde de milyonlarca kişi televizyon, radyo ve turne kayıtları aracılığıyla Metropolitan Opera'yı dinleme ve/veya görme imkanına sahiptirler.

Öte yandan, Büyük Depresyonun yarattığı ciddi krize karşılık Metropolitan Opera'yı mali açıdan desteklemek amacıyla 1935 yılında, geleneksel bağış sistemine dayalı olarak Bayan August Belmont tarafından Metropolitan Opera Derneği kurulmuştur. Bayan Belmont'un diğer bir amacı ise bu sanat türünü okul çağındaki çocuklara tanıtmak suretiyle gelecek nesillerdeki opera dinleyicilerinin sayısını artırmaktır. Öğrenciler için gündüz gösterileri 1937 yılında başlamış olup, yaklaşık 30 yıl sonra, bir grup öğrenci dinleyici, yeni bir salonda akustikten uzak ve özel olarak sahnelenen Puccini'nin La Fanciulla del West'ini Metropolitan Opera'nın ilk icraatı olarak dinleme şansına sahip oldular. Günümüzde de. Derneğin Eğitim Bölümünün desteğiyle, okul öğrencileri, düzenli olarak devam eden MET temsillerine MET

okul Üyelik programı çerçevesinde katılmaya devam etmektedirler. Başarılı öğrenciler MET'e alınmakta, Dernek ise okula alınan öğrenciler için program geliştirmekte ve müfredatın bir parçası olan opera çalışmaları yapmaktadır. Derneğin Eğitim Bölümü de Amerika Birleşik Devletleri ve deniz aşın ülkelerdeki 400 okulda faaliyet göstermektedir. MET' te eğitim birimi tan: gün çalışan personeli ve öğrencileriyle genç dinleyiciler için operalar da üretmektedir.

Metropolitan Operası ile benzer nitelikler gösteren San Fransiscc Operası ise Gaetano Merola tarafından kurulmuş olup 1923 yılında şirketleşmiştir. Şirketin ilk gösterisi Şehir Gösteri Salonunda (Merola'nın yönetmenliğinde Queena Mario ve Giovanni Martinelli'nin sergilediği La Boheme) 26 Eylül 1923 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 9 yıl sonra şirket yeni yerine taşındı ve 15 Ekim 1932 tarihinde Tosca'nın bir eseri ile (Claudia Muzio Dino Borgioli, Guiseppe Gondolfi, Merola yönetiminde) yeni binası Savaş Anıtı Opera Evi'nde resmi açılışını gerçekleştirmiştir. Savaş Anıtı Opera Evi, o tarihten bu yana San Francisco Operasının evi durumundadır.

Gaetono Merola'nın ölümünden sonra, şirket 1981 yılına kadar Kurt Herbert Adler, 1982-1988 arasında Terence A.Mc Even tarafından yönetilmiş olup, 1988 yılından buyana da Lotfi Mansouri tarafından yönetilmektedir. Şu anda Kuzey Amerika'nın en yaygın ikinci operası durumunda olan San Fransisco Operası Birleşik Devletler'de pek çok sanatçının mesleğe ilk başladıkları temsillerini sunmuştur.

1992 yılının Kasım ayında Genel Müdür Lotfi Mansouri yeni repertuarı tanıtmak ve yeni komisyonlar aracılığıyla opera repertuarının canlılığını sürdürmek amacıyla iddialı bir program olan Pasific Görüntülerini düzenlemiştir. 1994 sezonunda ise metni Philip Littell'e, bestesi Conrad Susa'ya ait olan The Dangerous Liaisons adlı çalışma ulusal çapta TV yayınının konusu olmuştur.

Terrence Mc Nally tarafından yazılan, Jake Heggie tarafından bestelenen ve daha sonra Sister Helen Prejcan tarafından bastırılan Dead Man Walking adlı çalışma 2000-2001 sezonu için hazırlanmıştır.

1971 yılından bu yana da San Fransisco Operasınca, sezonun bitimini izleyen Pazar günü Golden Gate Park'ta halka açık olan ve yaklaşık 20.000 izleyici/dinleyici tarafından izlenen ücretsiz konser verilmektedir.

Genel Bilgiler :

Pek çok ölçüme göre, son yıllarda Kuzey Amerika'da opera büyük bir başarı göstermiştir. 1980 yılından bu yana izleyici sayısı yaklaşık % 30 artış göstermiş, giş e hasılatında büyük kazançlar kaydedilmiştir. Yapılan istatistiklere göre, operanın, nüfusun 18-24 yaş dilimi arasında katılımcı sayısını artıran tek temsil sanatı olduğu kabul edilmektedir. İstatistikleri tamamlayıcı olarak, yaratıcı güç ve yeni çalışmalar olağanüstü artmaktadır. Pek çok profesyonel operacı kadar opera patronları da operaya olan ilgi ve desteğ in arttığını görmek istemektedirler. Elverişli politik gündem oluşmasına yardım edilmesi, teşvik verilmesi, tüm katılımcıların özendirilmesi, onlara hizmet verilmesi, operanın ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla operanın uyanışına yönelik kampanyalar düzenlenmiştir.

a) Katılım :

Sanat için Ulusal Bağışçılar adlı örgütün yaptığı çalışmaya göre 1992 yılında Amerikalıların sadece % 3.3'ü bir opera temsili görmüşlerdir. Pek çok gözlemciye göre bu düşük katılım düzeyi olumsuz değerlendirilmekteyse de, 1997 yılında bu oran % 4.7'ye (9.2 milyon yetişkin insan) yükselmiştir. Kuzey Amerikan profesyonel opera temsilleri ve gösterilerine toplam katılım 16.5 milyona ulaşmıştır.

b) Temsil Sayısı :

1996-1997 yıllarında. Kuzey Amerika'nın profesyonel opera şirketlerince, 456 ana sezon, tiyatro sahnesi ve festival kapsamında 2.397 temsil verilmiştir.

c) Gelişim:

Birleşik Devletler opera izleyicisi 1982-1992 arasında yaklaşık olarak % 25 oranında artmıştır. Bu trend 1997 yılına kadar devam etmiştir. Tüm sanatlardaki toplam izleyicilerden operanın aldığı pay diğer sanat dallarına nazaran % 12.5 oranında artmıştır.

d) İzleyici Yapısı :

Diğer sanat müdavimleri ile karşılaştırıldığında, opera katılımcıları varlıklı, biraz yaşlı, oldukça iyi eğitilmiş ve şehir dışında oturmaya eğilimlidirler. Opera, kadınları erkeklere göre bir parça daha çok çekmektedir (% 58-%42). Opera izleyicisinin ortalama yaşı 1992'de 45 iken 1997'de 44'e düşmüştür ki, ortalama izleyici yaşının düştüğü tek sanat dalı budur.

e) Genç İzleyicilerdeki Gelişim :

1982-1992 yılları arasında, Birleşik Devletler'deki opera temsillerine katılan 18-24 yaş arasındakilerin sayısı % 18 oranında artış göstermiştir, oysa bu yaş kategorisinde aynı periyod süresinde birey sayısı % 26 oranında düşmüştür. Bu artış, diğer geleneksel gösteri sanatlarında bu yaş grubundaki katılımcı artışından daha büyük bir artışı ifade etmektedir. Bu eğilim son yapılan bir çok araştırma tarafından da doğrulanmaktadır ki, Birleşik Devletler'deki opera izleyicilerinin yaklaşık üçte biri (% 31.6) 35 yaşın altındadır.

f) Azınlık Katılımı :

1997 yılında opera izleyicilerinin % 17'si azınlıklardan oluşuyordu. Bunların da % 5.1'i Afrikalı-Amerikalılar, % 6.5'i Hispanikler, % 3.9'u Asyalılar ve % 1.7'si de doğuştan Amerikalı olanlardan oluşmaktaydı. Hispanik ve doğuştan Amerikalı olanlar, bu nüfustan opera izleyicisi olanların çok büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

g) Ekonomik Etki :

Kuzey Amerika'daki Opera Amerika Şirketleri, 1997 Mali yılında, bir önceki yıldan % 13.6 daha yüksek olmak üzere. Birleşik Devletler ve Kanada ekonomilerine doğrudan yarım milyar doların üzerinde katkıda bulunmuşlardır.

h) Gişe Geliri :

Opera Amerika Şirketleri 1997 Mali yılında, bir önceki yıldan daha yüksek olmak üzere, 246 milyon doların üzerinde gişe göndermişlerdir. Gişe geliri, tüm şirketlerin toplam işlem gelirinin % 41'ini oluşturmaktadır. % 8.1 geliri

ı) Bireysel ve Diğer Özel Yardım Geliri :

1996-1997 yıllarında, bireysel bağış, tüm özel bağış ve hediyelerin % 48'i olarak hesaplanmıştır. Bu kategori toplam gelirin % 22'sini temsil etmektedir. Birleşik Devletler'de, kurum (tüzel kişi) bağışları ise toplam gelirin % 4'ünü oluşturmuştur. Vakıf desteği ise toplam gelirin % 5'i kadardır.

j) Hükümet Desteği :

Sanat için Ulusal Bağış Örgütünün desteği, 1997 mali yılında düşmeye devam etmiş, bir önceki yıla göre % 36 oranında azalmıştır. Sanat İçin Ulusal Bağış Örgütünün desteği, 1996-1997'deki Birleşik Devletleri şirketlerinin toplam gelirin % 0.4'ten daha azını temsil etmektedir. Kanada Konseyinin desteği ise, 1996-1997'de Kanada Şirketlerinin toplam gelirin % 7.2'sini sağlamıştır ki, bu da bir önceki yıla göre % 7.2 daha düşüktür.

k) Eğitim Programı :

1996-1997 yıllarında. Birleşik Devletler ve Kanada'daki tüm Opera Amerika Şirketleri kendi topluluklarına eğitim ve zenginleştirilmiş programlar sunmuşlardır.

1) Yeni Çalışmalar :

1996-1997 döneminde. Kuzey Amerika'da 22 dünya prömiyeri (gala) yapılmıştır. Son on yılda. Kuzey Amerika'daki profesyonel opera şirketleri tarafından 100'ün üzerinde yeni opera çalışması yapılmıştır.

m) En Sık İcra Edilen Operalar:

1998-1999 sezonunda en sık sahnelenen 10 opera sırasıyla şunlardır:

- 1) La Boheme,
- 2) Madama Butterfly,
- 3) Carmen,
- 4) La-Traviata,
- 5) Rigoletto,
- 6) Tosca,
- 7) The Barber of Seville,
- 8) Don Giovanni,
- 9) Faust,

10)The Marriage of Figaro.

Yapılan incelemede; Amerika Birleşik Devletleri'ndeki operaların iŐadamları tarafından kurulduğu ve zamanla ŐirketleŐmeye dđnüŐtüĐü, kamuya ait opera bulunmadığı, ayrıca opera evleri bünyesinde kurulan derneklerle okul çağındaki çocuklara eğitim verildiği ve bu sanat dalının sevdirmeye çalıŐıldıĐı, başarılı olan çocukların opera evleri bünyesine alındığı, opera temsillerinin radyo ve televizyon kanallarıyla bütün dünya tarafından izlenebildiği, güçlü organizasyonlarla tüm Amerika'da binlerce kiŐinin ücretsiz olarak izleyebildiği açık hava temsillerinin düzenlendiği, dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki opera yapısıyla Türkiye'deki yapının farklı olduğu anlaŐılmış olup, bu aŐamada herhangi bir öneri getirmenin mümkün olmadığı kanısına varılmıştır.

IV. SONUÇ:

Amerika Birleşik Devletlerinde mevcut 200'ün üzerindeki operanın iŐadamları tarafından kurulduğu ve zamanla ŐirketleŐtiĐi, kamuya ait opera bulunmadığı, dolayısıyla Türkiye'deki opera yapısıyla büyük farklılıklar gösterdiği anlaŐılmış olup, bu aŐamada herhangi bir öneri getirmenin mümkün olmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Arz ederim.

Ankara, 02/09/1999

Orhan YÜKSEL
BaŐmüfettiŐ